

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 220. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983403337504/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

denne Kreds hørte Physikeren Ørsted og hans Kone, som vare gamle tro-
 faste Venner af Heiberg og hans Moder, ligeledes af og til Juristen Ørsted,
 Madrig med flere. Denne Underholdning vedbleve vi med os Per Vintre.
 Udtrykket „Fasehal“ skrev sig fra min Klage over ikke at moatte deltage
 i Bøller. Heiberg sagde derfor, at jeg skulde faa Lov til at komme med til
 Løgsbal. Det var jo rigtig nok ikke det Samme, men i Grunden var min lyst
 til Bal neppe rigtig ment; thi kom det til Stykket, følte jeg altid en ube-
 hagelig Fornemmelse ved, at saaledes Enhver, som havde lyst til det, kunde
 slynge sin Arm om mit Liv og med sit hvide Ansigt komme mit saa nær, —
 10 saa iføld det havde været mig tillødt, havde jeg rimeligvis frasagt mig denne
 for Mange saa store Glæde. Jeg kunde sige som Kanten i „Seer jer i Speil“:

„Naar du kun et herefter det forbydes,
 Begaaer jeg aldrig mere denne Feil.“

„FATA MORGANA“, „FYRESTE OG PAGE“.

15 Da Saisonen var tilende, var jeg som en Klud af Overanstrengelse, mine
 Kræfter vare misbrugte, og mine Venner hebreidede mig ideligt, at jeg ikke
 oftere sagde et bestemt Nei til alt det, man krævede af mig i de lange 9
 Maaneder. Men et Pligtmenneske var jeg nu engang, saa Martensen i Spøg
 sagde om mig, at jeg mere stod paa Lovens end paa Evangeliets Stand-
 20 punkt. Hvor aandede jeg derfor let, da jeg vendte de maaleds Treer Ryggen
 og indsaandede Duften af de levende friske. Jeg var henrykt over ligesom
 en anden Vinterplante i Urtepotte, hvis Jord var bleven tør, at omplan-
 tes i ny, frisk Jord, hvis Kraft utter satte Liv, Væxt og Styrke i Hjerte-
 roden.
 25 I Saisonen 1837—38 skrev Heiberg sit Skuespil „Fata Morgana“ paa
 Theatredirectionens Anmodning til Festforestilling paa Frederik den Sjettes
 Fødselsdag. Hans Moder og jeg havde saa ofte plaget ham for dog at skrive
 Noget igjen for Theatret, at vi nu med Længsel saae dette Arbejde imøde.
 Heiberg havde i de senere Aar næsten udelukkende beskæftiget sig med
 30 filosofiske Studier, og hans „Fata Morgana“ er stærkt, ja vist alfor
 stærkt, paavirket heraf. Med Spænding og Forventning satte vi os en Aften
 om det runde Bord i vor Dagligstue for at høre ham oplæse sit nye Stykke.
 Jeg havde glædet mig usigeligt til atter at høre Noget fra hans Pen, men
 under Læsningen blev jeg mere og mere beklemt og bedrøvet — ikke fordi
 35 jeg jo fandt dette Arbejde en Digter værdigt — men jeg kjendte Publikum
 og vidste, at denne Art af allegoriske Poesier vilde det blive umuligt at

forstaa og opfatte, ligesom de Skuespillerledere, man havde at raade over, paa ingen Maade stode paa et saadant Tim, at de vilde kunne opfatte og gjengive, hvad der her blev lagt i deres Hænder. Da han var færdig med sin Læsning, udtalte jeg dem uforbeholdent for ham. Han og hans Moder mente dog, at jeg heri tog fejl, og at det nok skulde gaa; men jeg var fra dette Øieblik af bedrøvet og ansaae det for afgjort, at han og vi kun vilde have Sorg af dette Arbeide. Havde han blot udgivet dette Drama for det læsende Publikum, da tvivler jeg ingeelunde om, at det vilde være blevet taget med Bifald som en sjelden Gæve fra en Digterphantasi, men paa Scenen vilde alle disse Phantasier blive for materielle, uden at tale om, at det var et Fødselsdagspublikum, som skulde lade sig gribe af det. Udfaldet blev, som jeg havde ventet. Skuespillerne forstode ikke Stykket, og Publikum endnu mindre. Men Heibergs Feil var, som jeg strax havde odtalt for ham, at have troet, at et Arbeide af den Natur kunde opføres paa et Theater, hvor der ikke var en begavet Scenestructeur, som kunde tage det i sin ledende Haand. Saadanne fine, sjælelige Arbeider taale mindst af Alt, at enhver af Skuespillerne løber sin Vei med det uden at fastholde Arbeidets Forstaaelse som Eenhed. Lige saa lidt maa en bornet Musikanfører have Lov til at klime nogle Decorationer sammen, der tilintetgjøre Illusionen i Stedet for at forhoie den. Stykker af denne Art, hvis de skulle lykkes ved Fremstillingen og gribe Publikum, maa indstudies med den samme detaillede Omhu paa ethvert Punkt som en Ballet, og altsaa ligesom den af En, hvis Villie Altsaa underkaste sig til Opnaaelsen af det heie materiske, æsthetiske og phantasifulde Digterværks Levandegjærelse. Hvad en saadan Ledelse og Forstaaelse fornaar, havde jeg et Exempel paa, om jeg ikke før havde vidst det, med et andet Arbeide af Heiberg, der i Begyndelsen havde samme Skjæbne som „Fata Morgana“, nemlig „Syvsoverdag“, der blev skrevet paa Bestilling til Christian den Ottendes Krøningsfest 1810. Ogsaa dette siendommelige Digterværk gjorde kun tynd Lykke i Begyndelsen, og det af de samme Grunde som „Fata Morgana“, nemlig en elendig Isættelse og en misforstaaet Udførelse! Da jeg mange Aar efter overtog Scenestructuren, optoges Stykket paany under min Ledelse. Alle spaaede, at dette Arbeide vilde være forgjæves og ikke staand til at fængsle Publikum. Men se, det ikke alene fængslede, men blev et forneligt Kassestykke, og Alla vare nu forundrede over, at dets første Modtagelse havde været saa kalig. Ifald det var blevet mig forundt ogsaa at tage „Fata Morgana“ i min Haand, da er det min Tro, at Resultatet skulde være blevet som ved „Syvsoverdag“. Kun meget Fas aoe, hvad en Scenestructeur fornaar, der har Evne til at trænge ind i en Digters Arbeide og bestemt veed, hvad han vil, og som har Autoritet til at sætte denne sin Villie igjennem lige overfor

Personalet, Maskinesteren, Theatervuløren og Bestyrelsen. „Fata Morgana“ er forresten af Alt, hvad Heiberg har skrevet, saa godt som det eneste, man i Tyskland har stødt i Trompet for. Det blev omtalt som en ny „Morgenrøde“, det var opgaet i den dramatiske Litteratur, og har været Gjenstand for vidløftige Undersøgelser. Heiberg tog sig ikke det uheldige Udfald af sin „Fata Morgana“ videre nær, men beholdt sit gode Humour uforstyrret, — en Rous, som ikke kunde tilkomme mig. Min Trøst var, at Hertz og Paludan-Müller udtalte deres Forstaelse og Taknemlighed for Sykket. Af andre Roller fra denne Saison skal jeg kun nævne Pagen i Paludan-Müllers „Fyrste og Page“. Her var stillet en ny Fordring til mig, da jeg i dette Stykke skulde optræde i en virkelig Elskercolte; ikke som en Dreng, men som en Yngling, der lidenskabeligt er forelsket i en ung Fyrstinde, som dog er ældre end han selv. Denne Opgave interesserede mig i høi Grad. Vore daværende Elskere spillede mig aldrig ret tilpaa. De manglede i mine Øine Finhed, Lidenskub og Ridderlighed mod deres Hjertes Dame. Ogsaa lykkedes det mig virkelig at frembringe den Illusion hos Publikum, at de saae en ung Mand for sig. Ryge sagde en Aften til en ung Elsker ved Theatret, der gik over Scenen ned paa Tilskuerpladsen for at bivaane Forestillingen: „Ja, gaa ned og se paa hende! Hun spiller jer Alle sender og sammen; der er ikke En af jer, der formaar at spille en Elsker som hun. Gaa ned og se, om I kan løve hende det af.“

SOMMEREN 1838.

Imidlertid havde den megen Spillen i store og anstrengende Roller begyndt at tage paa mine Kræfter, og især led jeg i nogen Tid af en Svækkelse i Halsorganerne, hvilket var mig til stor Plage. Alle Midler, som bleve anvendte derimod, vare hidtil frugtesløse, og man raadte mig at tænke paa en Badereise til Ems. Ryge, der jo selv havde været Læge, forinden han blev Skuespiller, sagde ofte til mig: „Detto har gaaet aldrig godt. Da vil i Tiden komme til at bede for, at De i en Alder af 35 Aar all har begyndt at udføre anstrengende Roller. Først i det 25de Aar er Legemet udviklet, og før har Ingen begyndt paa den for Sjæl og Legeme anstrengende Kunst.“ Da Saisonen var tilende, trængte jeg derfor høiligt til at strykes. Vi besluttede da dette Aar ikke som sædvanligt at ligge paa Landet, hvor Husboldingsbyrderne fremdeles toge paa mine Kræfter; men Heiberg og jeg havde lagt den Plan, at vi To vilde reise gjennem Sjælland paa Kryds og tværs for rigtigt at lære vor kjære Fødes Skjønhed at kjende. Gid jeg kunde beskrive denne Reise og flere lignende, som de fortjener! Vi lejede os en